

Tankar kring programarbetet

Direktör Uno Murray, sedan många år verksam inom högerpartiet och en av de huvudansvariga bakom 1946 års högerprogram, "Frihet och framsteg", diskuterar i denna artikel den lämpliga presentationen av politiska program. Förf hävdar bl a att det särskilt för ett parti i opposition i första hand måste vara angeläget att betona de principiella aspekterna. Själva programarbetet bör också till sin karaktär mera vara en programrevision än ett nyskapande. Det är förvånande, betonar förf, "att ett parti, som är konservativt, praktiskt taget inte alls begagnar sig av de värdefulla tillgångar som ligger i tal och uttalanden av föregångsmän och förutvarande partiledare. Man häpnar över hur mycket vi försummar genom att inte utnyttja den mångfald av briljanta inlägg som gjorts exempelvis av Bagge, Hjalmarson och Heckscher för att teckna vår ideologi."

Vid stämman i januari beslöt högerpartiet, numera moderata samlingspartiet, att under 1969 slutföra sitt sedan flera år tillbaka pågående programarbete. Det är inte meningen att här gå in på det blivande programmets innehåll, vilket var föremål för lång och livlig debatt. I stället skall vi med några ord beröra några mera perifera men kanske inte alldeles betydelselösa frågor om programmets yttre gestaltning m m.

Principprogram och handlingsprogram

Från några håll föreslogs vid stämman, att principprogrammet borde utformas först och därefter handlingsprogrammet. Framgångssättet kan diskuteras; det torde under programskrivningens gång vara svårt att hålla de båda momenten isär. Men det ligger onekligen något i tanken, att så bör ske vid den slutliga utredningen av texten.

Vad vi än må tycka om de socialistiska partierna — vi svävar inte i tvivelsmål om hur de ser på det nuvarande samhället och i vilken riktning de strävar för att omforma det i överensstämmelse med sina värderingar. Att de förslag den socialdemokratiska regeringen ställer under debatt avser konkreta och klart specificerade åtgärder är naturligt; det är så ett parti måste handla, när det har regeringsmakten. Men därmed blir också oppositionen i viss grad bunden till dessa initiativ. Den tvingas argumentera utifrån regeringens deklarerade målsättningar, och det blir väsentligen en

fråga om förslagens lämplighet mot den bakgrunden.

Många gånger har vi emellertid önskat, att oppositionen lades mera på det allmänna principiella plan, där idéerna bryter sig i fråga om samhället i stort. Vi vet, att det är här den stora vattendelaren går i svensk politik. Men även under valrörelserna lägger de borgerliga partierna gärna huvudvikt vid handlingsprogram, som består av långa, allt omfattande kataloger med konkreta, materiellt gestaltade krav om lagstiftning och anslag, som inte alltid kan inpassas i den politik regeringen från sina utgångspunkter tänkt sig. Därför talar huvudmotståndarna som regel förbi varandra. Det blir även mellan de borgerliga partierna lätt ett "käbbel" om mer eller mindre tekniskt betonade detaljer. Samhällssynen och den allmänna grundinställning som får förmodas ligga i boten kommer i skymundan, i den mån man inte friskt och ogenerat misstänkliggör varandra för mer eller mindre skumma avsikter. Särskilt högerpartiet har ständigt varit utsatt för detta.

För moderata samlingspartiet är det därför av vikt, att stor omsorg läggs ner på utarbetandet av de principiella grundsatserna, vid redogörelsen för partiets verklighetsuppfattning och värderingar, ty det är mot den bakgrunden som partiets insatser måste ses och bedömas. Idealet vore kanske att en sådan redogörelse skedde i ett särskilt, för hela programmet gemensamt avsnitt, i ett principprogram, fristående från hand-

lingsprogrammet, så att målsättningen och sammanhanget i partiets politik kom till klarast möjliga uttryck.

Att det finns ett praktiskt behov härav torde vara obestridligt. Förtroendemännen ute i kommunerna har i sin verksamhet ett mera begränsat intresse för vad partiet enligt sitt handlingsprogram avser att utföra i riksdagen. Där emot behöver de stöd och ledning av partiets grundläggande principer, bland annat och inte minst när de utformar sina, efter de speciella lokala förhållandena avpassade handlingsprogram. Och för de aktivt medverkande i förbund och föreningar liksom för partimedlemmarna med deras viktiga opinionsbildande och opinionsförmedlande funktioner skulle det vara av stort värde att i ett samlat helt ha tillgång till just principprogrammet, vilket identifierar partiet och utgör dess *raison d'être* som en självständig politisk faktor.

Uteslutet är inte, att frågan kan ses även ur mera allmänna politiska aspekter. När det gäller samhällssyn och grundprinciper, förefaller stora kretsar av borgerligheten, oavsett partitillhörighet, stå varandra nära. När det skär sig inom oppositionen, synes detta däremot, som ovan antytts, bero på att tilläventyrs föreliggande skillnader i handlingsprogrammets specificerade förslag tillmäts opropotionerligt stor betydelse. Man kan inte kompromissa om sina grundläggande principer; går de inte att förverkliga idag, kan det ske senare. Men det är fullt legitimt att kompromis-

sa om takten i och sättet för deras förverkligande. Den lilla reformen är ingalunda fienden till den stora, nota bene om den går i "rätt riktning" och överensstämmer med vad man åsyftar på lång sikt. Medan principprogrammet står fast finns det för det enskilda partiet stort utrymme för "compromise and barter", när det gäller att i samverkan med andra utforma den praktiska handlingslinjen i en aktuell situation. Den som för tillfället kräver mycket kan nöja sig med litet mindre, om parterna har samma mål. Men då måste man också vara klart medveten om vad det senare innebär; man måste ha ett genomtänkt och klart angivet principprogram.

Som förut antytts är principprogrammet till sin natur långsiktigt. Det kan inte i väsentliga delar ändras alltför ofta, om partiet skall behålla anseende för stadga och konsekvens. Däremot är handlingsprogrammet starkt beroende av de ständigt pågående förändringarna i samhället och i den politiska situationen. Det blir snabbt "omodernt" och behöver ofta ändras och kompletteras. Samverkan med andra partier kan, som ovan antytts, kräva detta. Även detta talar för att de två ifrågavarande delarna av praktiska skäl hålls isär vid partiprogrammets utformning.

Programmets källor

I en artikel i Svensk Tidskrift nr 9/1968 uttryckte professor Anners uppfattningen, att det av högerpartiet 1946 antagna partiprogrammet inte tillräck-

ligt fullföljts i den interna idédebatten. Han uppfattade det därpå följande programmet av 1956 som något nytt, som ett avsteg i centrala delar från det föregående. Det är viktigt, att människor i allmänhet denna gång inte tror, att det är fråga om ett parti, som inte bara bytt namn, utan som också fått ny karaktär och ett helt annat program än förut. Det är skäl understryka vad Yngve Holmberg sade vid partistämman i januari: "De värderingar de idéer och ideal, den syn på människan som vi har, måste ju alltid ligga i botten för våra politiska uppfattningar".

Men denna anknytning till det föregångna innebär då, att förutvarande program, i vad det gäller grundsatserna, egentligen bör vara den viktigaste källan vid pågående programarbete. En del kan tagas bort, annat läggas till och kanske åtskilligt omformuleras. Ett programarbete bör till sin karaktär vara en *programrevision* mera än ett nyskapande. Det har vidare många gånger förvånat, att ett parti, som är konservativt, praktiskt taget inte alls begagnar sig av de värdefulla tillgångar som ligger i tal och uttalanden av föregångsmän och förutvarande partiledare. Man häpnar över hur mycket vi försummar genom att inte utnyttja den mångfald av briljanta inlägg som gjorts exempelvis av Bagge, Hjalmarson och Heckscher för att teckna vår ideologi. En viktig källa är slutligen också opinionen i partiets egna led, alla de strömningar som markerar brottningen mellan gammalt och

nytt och utformningen av morgondagens samhälle. Inte minst bör tankebanorna hos ungdomen — hos Ungdomsförbundet och Konservativa studentförbundet — tillmätas stor betydelse.

Detta leder tanken till den påtagliga tendensen till splittring mellan generationerna. Tecken härpå skymtar då och då även inom partierna. Ungdomen företräder, med sin mer eller mindre accentuerade känsla av frihet från det förgångna och med sin iver, den nya tid som håller på att ta form. De medelålders och äldre generationerna, den övervägande del av väljarna som står mitt uppe i sin förvärvsverksamhet, är mera känsliga för traditionens betydelse, för behovet av lugn och stabilitet i utvecklingen; dessutom representerar de kunskaper och erfarenheter som inte är att förakta. För att undvika ryckighetens och inkonsekvensens Scylla samt stagnationens Karybdis måste inom partiet ständigt en öppen och fördomsfri dialog föras, ett befruktande samspel äga rum för att främja mål, som i grund och botten är gemensamma.

Programarbetet, en kontinuerlig verksamhet

Även om vi lyckas forma programmet till ett fullödigt och adekvat uttryck för vår uppfattning och våra idéer är de en

gång antagna grundsatserna och formuleringarna inte oberoende av de snabba och omvälvande förändringar som samhället numera undergår; de måste ständigt prövas och ställas i belysning av verkligheten. Detta sker givetvis i den praktiska politiken men blir då lätt till ställningstaganden in casu, varigenom sammanhanget och konsekvensen kan äventyras. Kanske behövs det därför en sorts kontinuerlig bevakning genom en stadigvarande kommitté, sammansatt så att ideologiska, kulturella, rättsliga och samhällsekonomiska aspekter beaktas och hänsyn tas till skilda åldersgruppers synpunkter. Genom så kallade "hearings" med experter skulle på den vägen material kunna samlas för bedömning av verklighetsunderlaget för partiets politik. Verksamheten i sin helhet skulle kunna bli en utgångspunkt för den idédebatt, som Anners efterlyste i sin artikel. Frågan om modifikationer i de ursprungligen fastlagda handlingslinjerna för partiet skulle kunna ställas under intern diskussion på saklig grund. Det skulle med andra ord vara fråga om en stadigvarande verksamhet med ändamål att bevara följdriktigheten i en ofrånkomlig, ständigt pågående anpassningsprocess, och att förbereda den programrevision som förr eller senare visar sig nödvändig.